

There are no translations available.

Шутько Н.

Журналістка

м. Нікополь, Україна

А степ все світиться курганами

Орджонікідзевська земля ревно береже свої духовні скарби. Серед особистостей, що вписали вікопомні сторінки

в аннали світової історії, - і славетний археолог і поет,

Почесний громадянин міста Орджонікідзе Борис Миколайович Мозолевський

В історії археології ХХ століття він посідає особливе місце як автор, що уславив на весь світ степи України, а разом з ними - й наш чудовий край. Борис Мозолевський відомий як автор багатьох наукових праць, присвячених проблемам археології, історії та етнографії далекої Скіфії, основою яких були результати багаторічних пошуків та дослідів на теренах Орджонікідзевської землі. Неабияке значення і для сучасників, і для майбутніх поколінь має не лише археологічна спадщина, а й літературна творчість Мозолевського, яка допомагає глибше пізнати давнє минуле України, традиції духовного життя нашого народу.

Знайомлячись з поетичними та духовними надбаннями Бориса Мозолевського, мимоволі проймаєшся думкою про те, що сучасна українська спільнота й досі гідно не поцінувала творчий та науковий доробок цієї непересічної особистості. І лише орджонікідзевська земля дала надійний прихисток його благословенній, невмирущій душі, віддала належне його заслугам береже кожну іскру невмирущої пам'яті.

4 лютого видатному науковцю виповнилося б 74 роки. А сьогодні своїми спогадами про Бориса Мозолевського ділиться один із його учнів, що у 1979-1983 роках перебував у складі Орджонікідзевської археологічної експедиції, яку очолював Борис Миколайович. Тож слово - завідувачу відділу археології та давньої історії Нікопольського державного краєзнавчого музею Василю Шатунову.

Тернистими стежками - до мрії

- Треба сказати, що народився я дуже далеко від наших українських степів, що їх оспівав Борис Мозолевський, - аж на російській Колимі. Та, на щастя, 1969 року наша родина повернулася на історичну батьківщину моїх батьків - у любий мій Нікополь. Проте історією та археологією почав цікавитися ще там, на Півночі. Читав книжки, спеціальну літературу з цих питань. Та найбільший поштовх в цьому моєму захопленні, безперечно, пов'язаний із дослідженням Товстої Могили в 1971 р. Мені тоді було 15 років. І я вперше побачив на сторінках преси фото молодого, гарного Бориса Мозолевського. Тож долю мою було вирішено - тільки археологія!

Я написав листа до Інституту археології АНУ (а це ж - науковий, а не навчальний заклад, та я цього не знав) з проханням зарахувати мене до своїх лав. Звідти отримав чемну відповідь з корисними порадами щодо моєї мрії, а також конкретну пропозицію: мовляв, зовсім близько від вас тривають розкопки Товстої Могили, тож чом би вам не побувати там, та навіть взяти участь у розкопках? Слушна порада. Та мені, тоді зовсім юному та сором'язливому, забракло духу скористатися нею, про що й досі шкодую, бо тоді моя зустріч з Борисом Миколайовичем Мозолевським відбулася б набагато раніше...

Пізніше мені довелося відслужити три роки на Північному флоті на рятувальному судні підводних човнів. 1977 року повернувся додому. Влаштувався вальцювальником на ПТЗ, а разом з цим узяв участь у перших моїх розкопках кургану IV ст. до н. е. біля с. Олексіївки, яку здійснювала експедиція Дніпропетровського історичного музею. До речі, на заводі я отримував досить пристойну, як на ті часи, платню в 200 крб. Тож коли мої батьки дізналися, що я хочу покинути цю роботу й влаштуватися до Нікопольського краєзнавчого музею на ставку в 70 крб., то, м'яко кажучи, не зрозуміли мене. Та я таки влаштувався на вакантне місце... прибиральниці, а вже за два місяці отримав «підвищення» - став наглядачем. (Посміхається). Це був початок 1979 року. А 1978 року, коли мене в музеї ще не було, сюди приїздив Мозолевський, аби набрати групу людей на розкопки залишків кургану Чортонлик біля с. Чкалове. Я був у розпачі! Та тодішній директор музею Петро Ганжа, знаючи мою палку любов до археології, таки відправив мене влітку 1979 року до Бориса Миколайовича разом з кількома науковими співробітниками нашого музею...

Нащадок французьких королів

Ще до знайомства я ставився до Бориса Мозолевського мало не побожно. Він був для мене міфом, легендою, великою людиною, що відкрила світу славетну пектораль. Та під час першої ж зустрічі Борис Миколайович вразив мене своєю «звичайністю» та демократичністю в спілкуванні з оточенням. Йому, начальнику експедиції, було байдуже: люмпен ти чи інтелектуал найвищого ґатунку, а відтак свою порцію уваги та поваги отримували всі.

Та, незважаючи на свій невдаваний демократизм, Мозолевський жартома чомусь називав себе «нащадком французьких королів з династії Бурбонів», а саме - «Бурбон-Мозолевський, принц Херсонський, герцог Гайманський, маркіз Завадський, граф Толстой, барон Драна Кохта, князь Чортомлицький, єдиний спадкоємець французького престолу». В цьому титулі, до всього, Борис Миколайович відобразив окремі місця та назви тих курганів, що їх він свого часу дослідив. Крім того, своїм співробітникам за особливі досягнення на розкопках він також надавав титули шляхетних осіб. Наприклад, керівника розкопок кургану Чорна Могила Аллу Ніколову Мозолевський «пожалував» титулом «графиня Чорна».

Я теж не пас задніх. У серпні 1980 року Мозолевський вперше доручив мені самостійно здійснити розкопки малесенького курганчика. Я тоді саме виявив меч Арея в одному з курганів біля неіснуючого нині с. Ізобільного, і Борис Миколайович на radoщах дозволив усім відпочинок на Чорному морі. Я й собі став збиратися, а він до мене: «Васько, я хочу довірити тобі курган». Я йому: «А як же море?» А він мені: «Копай». Отак і вийшло: всі на морі, а я разом із двома помічниками (один утік від дружини, а інший, бульдозерист Петя, увесь у наколках, бритоголовий, який відсидів 8 років за невдалий замах на «улюблену» тещу, які зовсім не тямили, що воно таке - робити зачистку могил), залишився.

Борис Миколайович мене підбадьорив: мовляв, нічого складного, звичайний скіфський курган. Та він помилився. Це виявився курган бронзової доби (III-II тис. до н. е., в якому було близько 30 поховань), тож і роботи було багато. Коли Мозолевський повернувся, то спитав: «Ну то що, розкопав скіфів?» Я йому пояснюю, що й до чого. Тоді він: «За те, що ти тут відмучився, будеш відтепер князем Гурським» (бо курган цей мав «саме таку назву). Отак я і став Його Ясновельможністю... (Сміється.)

До речі, найближче оточення поза очі називало Бориса Миколайовича пестливо-лагідно «Буся», а деякі співробітники Інституту археології - «Бонієм». Звісно, я знав популярну в ті роки групу «Боні М», але до чого тут мій шеф, второпати не міг. Та потім мені пояснили, що таке прізвисько склалося з літер його імені, по- батькові та прізвища російською мовою: Бо(ріс) Ні(колаєвіч) М(озолевській), от тобі і вийшло - «Боні М».

Наша експедиція стояла табором, в якому було багато наметів. Одного разу між нами (мною та моїм приятелем Славком) та дівчатами стався конфлікт. Вони чомусь не схотіли, аби наші намети розташовувалися поруч. Ми образилися, тож рішуче заглибилися в найближчу лісосмугу, аби там побудувати собі бункер. От почали копати яму, аж раптом чуємо оксамитовий баритон Бориса Миколайовича, який лагідно так питає: «Хлопці, а що це ви тут робите?» Ми пояснюємо. Тоді він: «А давайте так: зробимо не бункер, а козацький курінь!» І узявся нам активно допомагати. Натягали соломи, знайшли жердини. Тоді Мозолевський каже: «Еге ж, як піде дощ, то солома змокне. Треба брезентом дах вкрити». Приніс брезент, вкрив. А потім каже: «Гарний курінь. Тож тепер треба зробити входини». І зробили. Всім дуже сподобався наш курінець, там було тепло і затишно. Тож до нас усі вчашали, і, звісно ж, сам Борис Миколайович приходив, а йому ми завжди були раді.

А згодом ми із Мирославом Жуковським викопали ще рів навкруг куреня і обтягли його дротом (ну, знаєте, як у фільмах про війну), аби хтось зайвий до нас не припхався. Так от, пригадую, Петро Ганжа (наш музейний директор) якось хотів заскочити нас зненацька і вже було продерся непомітно крізь захисний дріт, а от рів у сутінках не розгледів і гепнувся туди. Ото вже він матю...ну, в сенсі - трохи посварив нас... (Сміється.)

Про оселедець

У липні 1980 року ми з хлопцями вирішили поголитися «під нуль». Борис Миколайович почув про це і каже: «А що, Васько, живемо ж у козацькому краю. А «слабо» зробити собі «оселедця»? Не вірю, що зробиш». А я ж, звісно, у відповідь: «От і зроблю!» Заклалися. І тоді ми з одним хлопцем із Кривого Рогу Юрком Лук'янченком поголили один одного. Приходимо до Мозолевського: мовляв, дивіться, спромоглися. А він нам: «А я... пожартував». От і маєш!

А літо було спекотне. Тіло в нас чорне від засмаги, а голова - біла. Юрко захищав свою картузом, а я - ні, тож дуже швидко отримав сонячний удар. Кинув мене Петро Ганжа до мотоцикла «Панонія», і ми на тій «Панонії» разом з моїм «оселедцем» чимдуж помчали до Нікопольської міської лікарні №1. Там на мене всі дивилися, як на, м'яко кажучи, дивака, що, в принципі, було зрозуміло. Ви тільки уявіть собі: розпал комуністично-брежневського «застою» - аж раптом... комсомолец із козацьким «оселедцем» (Сміється.) Це якимось насторожувало.

Ну, я трошки з тим «дивом» походив, а потім поголив. Ходив лисий. Пам'ятаю, проводжаємо Юрка додому, стоїмо на залізничній станції обидва поголені «під нуль». Міліціонер здалеку кидає на нас підозрілі погляди, потім наближається: «Ви звідки, хлопці?» «Та з табору...» «Якого?» «Мозолевського». (Сміється.) Він і пішов собі...

Доля знайшла в... туалеті

Знаєте, як не дивно, та Борис Мозолевський з юних літ мріяв стати військовим льотчиком. Проте після скорочення з лав армії 1956 року вступив на історико-філософський факультет Київського університету ім. Т. Шевченка. Саме в цей час на кафедрі археології був недобір, тож викладачі шукали туди додаткових студентів. Мозолевський, за його словами, ховався від них у... туалеті, та його знайшли і таки записали до групи майбутніх «землекопачів». Там було 7 дівчат і один хлопець, тобто сам Борис. (До речі, жодна з тих дівуль за фахом так і не працювала).

Пізніше Борис Миколайович з притаманною йому дотепністю та образністю розповідав про це так: «Я увесь час тікав від археології, а вона знайшла мене навіть у туалеті. Я хотів бути льотчиком, мріяв про небо, а копирсаюся у землі». Знаєте, я певен, що, й закохавшись у степ, Борис Миколайович не переставав марити небом, споглядаючи його і політ літаків із землі. Як певен і того, що на цій землі він устиг зробити все, що міг...

Останній романтик скіфії

Знаєте, я ніколи, ні до знайомства із Борисом Миколайовичем, ні після, не зустрічав людини, яка так само глибоко відчувала степ, любила його, і в своїх наукових та літературних працях так пристрасно оспівувала його. Він був степовиком, бо народився в с. Миколаївці Миколаївської обл. Та 23 роки майже постійного перебування на Нікопольщині далися взнаки: саме наш, нікопольський, степ полонив його душу раз і назавжди, ставши чи не найбільшою любов'ю всього його життя.

А життя це, як життя майже кожної непересічної особистості за совєцької влади, не було легким. Заздрощі нездар, їхні підлості чекали на нього скрізь. Наприклад, одразу ж по закінченню університету Мозолєвський працював одним із редакторів у видавництві «Наукова думка». Та за участь у редагуванні книги О. Апанович «Збройні сили України», що її було визнано ідеологічними органами компартії буржуазно-націоналістичною, а відтак - ідейно шкідливою, його було звільнено з роботи, і в подальші роки Борис Миколайович перебував під невсипним оком КДБ. «Мене врятувала пектораль», - скаже згодом вчений, маючи на увазі, що саме ця знахідка світового масштабу дозволила йому трохи звільнитися від надмірної опіки з боку органів. А коли одного зимового дня 1983 року Мозолєвський одержав у «Науковій, думці» авторські примірники щойно виданої книги «Скіфський степ», він почувався щасливим: адже кілька років поспіль безуспішно пропонував її видавництвам, та ніхто не хотів мати справу з «неблагодійним» автором, якого ніколи не полишали поза увагою «компетентні органи»...

Треба сказати, що ця книга полонила читача з перших же рядків захопливою мандрівкою у стародавню Скіфію, глибинно-філософським і водночас поетичним сприйняттям світу її автором, його яскравою постаттю. Борис Миколайович з радістю дарував її своїм друзям. Того пам'ятного і для мене 1983 року дружина подарувала мені доньку, тож Мозолєвський зробив на моєму примірнику книги дарчий напис саме донечці, а не її батькові: «Мирославі на добру згадку від Бориса Мозолєвського». Сьогодні моя донька вже зовсім доросла і мешкає у далекій Австралії, але й там, на зеленому континенті, цей надзвичайний «Скіфський степ» нагадує їй про щасливі роки дитинства, що минули тут, серед улюблених степів світлої пам'яті Бориса Мозолєвського...

«Ой, чий то кінь стоїть...»

Мозолевський був надзвичайно романтичною людиною, знав напам'ять безліч чудових віршів і залюбки читав їх всім присутнім біля нічної ватри. Це була людина енциклопедичних знань, що була здатна годинами надзвичайно цікаво розповідати про такі речі, які без Бориса Миколайовича можливо, й досі залишилися б для мене невідомими. А як він співав! Борис Миколайович, до речі, мав дуже приємний оксамитовий баритон, гарний музичний слух. Коли співав, то міг підіграти собі і на фортепіано. А його найулюбленішою піснею була українська народна «Ой, чий то кінь стоїть...». До речі, коли Борис Миколайович пішов із життя, то серед нас - тих, хто любив його і завжди пам'ятає, - виникла така традиція: щороку в день його пам'яті, 13 вересня, ми збираємося і вшановуємо нашого друга і вчителя саме цією піснею...

Він був різний: то задумливий, то веселий, то мовчазний, то трохи відвертіший. Він любив життя і його красу в усіх його проявах. Любив жінок і був справжнім джентльменом у своїх стосунках з ними: дарував квіти, читав ліричні вірші, був ніжним та пристрасним. Він не був аж таким красенем (середній на зріст, стрункий, світле кучеряве волосся), проте зачаровував жіноцтво своїм надзвичайним шармом, що просто струменів з нього, своїм оксамитовим голосом, що промовляв лагідні слівця («Ти ж моя нагідочко-рибонько-сонечко-ластівонько...»), своєю увагою та рідкісною здатністю переконати жінку, що вона - най-най-най, єдина і неповторна для нього у цьому світі. Він був якийсь «осяйний», що, зрештою, й не дивно. «Нащадок французьких королів з династії Бурбонів» (згадайте короля-сонце Луї XIV) просто не міг бути іншим... (Посміхається).

До речі, оце пригадав одну кумедну витівку з мого боку, пов'язану саме з цією рисою Б.М. Це був 1980 рік. Ми стояли табором край Олексіївської затоки, і я саме познайомився із своєю майбутньою дружиною Галею. От сидимо ми з нею якось ввечері на березі затоки, а на протилежний берег вийшла погуляти Таня - дівчина, що працювала в Київському музеї історичних коштовностей (де, як ви знаєте, зберігається славетна пектораль). Так от - я ховаюся в очереті і голосом Б.М. (а в мене виходило його пародіювати) починаю завивати щось на кшталт: «Танечко, голубонько, ти така гарна, ходи до мене...» Бідолашна дівчина крутить головою, та нікого не бачить. Зрештою, вона втекла до табору, а за вечерею почала скаржитися моїй дівчині: «Галя, Борис Николаевич с ума сошел. Он, как кот мартовский, из камышей звал меня». (Сміється.) Ми тоді ледь втрималися від сміху, а вже пізніше зізналися Тані, що то за «кіт» насправді нявчав в очереті...

Сади Мозолевського

Борис Миколайович був талановитим в усьому. Він весь був як поривання, жага до «созідання», до пошуку, до нового, цікавого спілкування. Був мудрим і хлопчачим водночас. Пам'ятаю, мчимо кудись вантажівкою. Я і Борис Миколайович - у кузові. Стоїмо. Вітер страшений в обличчя. Він: «А що, заспіваємо?» їдемо далі, деремо горлянки. Старий дурень (йому 47 років) і молодий дурень. (Сміється.) Іншого разу десь зупинилися, бачимо - якась травичка. Борис Миколайович до мене: «Васько, що це за трава? А! Конопля».

Він був спокійний і водночас запальний. Скажімо, закинув сітку ловити рибу, а тут ще й рак упіймався. Почав його виймати, а клешні заплуталися в сітці, й нічого не виходить. Мучився-мучився, потім психонув і видрав рака без клешнів, жбурнув його долу і почав чимдуж топтатися по ньому зі словами: «Так тобі й треба!». А було навпаки. Якась складна, марудна робота. Він старається, щось, скажімо, не виходить, та зберігає цілковитий спокій, тільки лагідно так промовляє: «Ой, яка нервна робота!».

Якось в одній із балок ми побачили дикі яблуньки. Поетична вдача Бориса Миколайовича одразу ж назвала ту балку «Яблуневою». Або таке. На березі Базавлука є гранітні скелі, що складаються з плит, які спускаються до води уступами. На одній з цих плит є заглиблення у вигляді величезної людської стопи, якій він дав назву Гераклової, пригадавши давню легенду про Геракла, що заблукав у Скіфії, шукаючи своїх коней. Ще він любив вудити рибу, а потім варив з неї смачну юшку, якою пригощав гостей. При цьому зауважував: «Якщо з горілочкою, то це - юшка. А якщо без горілочки, тоді це просто рибний суп».

Любив грати в шахи, і грав непогано. Навіть влаштовував чемпіонати табору. Програвати, звісно, не любив. Якось у фіналі таки програв, та ще й молодшому за нього шахісту, то дуже засмутився. (Коли Борис Мозолевський помер, то цей «чемпіон» табору пригадав той випадок і щиро шкодував, що завдав прикрості улюбленому вчителю). Зрештою, нема нічого дивного в тому, що він мав свої маленькі «слабкості», дошкульні місця, як і кожна нормальна людина. Маленькі лестощі, наприклад, йому теж були до вподоби. Пам'ятаю, Борис Миколайович вважав, що тут, серед такого скупчення царських курганів, мають знаходитися скіфські Герри - місцевість, де ховали скіфську еліту. І прагнув віднайти ці Герри, шукав їх, навіть написав статтю з цього приводу. На цій «хвилі» я й присвятив йому такі віршовані рядки:

«Как ныне собирается вещий Борис
Открыть свои скифские Герры.
Он полон надежд и ни разу не скис,
И в счастье по-прежнему верит».

Борис Миколайович був дуже задоволений...

А ще таке. Поблизу с. Чкалове були невеличкі джерельця. То він вирішив бульдозером зробити насип, дамбу, щоб вийшов з тих струмочків добрячий ставок. Так і зробили. Тепер там дійсно глибокий ставок, ростуть верби, водиться рибка. Ми з друзями звемо це утворення «Ставком ім. Мозолевського». (Посміхається).

Взагалі Борис Мозолевський мав якусь таку міцну господарську жилку. Коли ми будували табір на Базавлуці (до річі, тоді я вперше побачив його дружину Віру Данилівну), то там був дерев'яний вагончик. Вони поклеїли в ньому шпалери, зробили спальню, бібліотечку, облаштували кабінет. Одразу стало дуже затишно. Навколо був дуже важкий ґрунт, та він висадив там кілька слив, абрикос, грушок, каштанів, горіх і навіть виноград. Поливав з любов'ю все це добро, дбав, наче про рідних дітей. І як були відомі «Сади Семіраміди» (одне з семи див світу), то й цей садочок на камінні жартома було названо «Садами Мозолевського». Він дуже любив цей куточок української землі. Казав дружині: «Віруню, от вийдемо на пенсію, переїдемо жити на Базавлук». До пенсії він не дожив. Але там, на Базавлуці, стоїть тепер стела з пам'ятною дошкою, на якій викарбовано його ім'я. Так, Борис Миколайович повернувся на Базавлук. Та, можливо, він просто нікуди звідти й не зникав...

І коли упаду я десь на дорогах доби,
Попрошу я не пам'яті, не книжок і не слави. -
Ви прийміть мене назавжди, Базавлуцькі горби, -
Сивий попіл гарячий мій в золоті свої трави.

Право на помилку

Я хочу ще сказати, що для нас, молодих членів експедиції, він був ще й безперечним духовним авторитетом, а для мене особисто - чудовим другом, наставником, мало не батьком (мій тато рано пішов із життя), що опікувався долею власної дитини. Борис Мозолевський був дуже моральною, порядною людиною, тож і від свого оточення вимагав адекватної поведінки. Хоча, треба зазначити, не був тут аж надто категоричним, і визнавав право кожної людини на помилку. Він вважав, що якщо ти десь схибив уперше - це помилка, якщо вдруге - це збіг, та якщо втретє - то це вже закономірність. Тож двічі вибачав і давав шанс на «одужання». Після третьої хиби ця людина назавжди відходила для нього на задній план: він міг спілкуватися з нею, але внутрішньо відштовхував її.

Зізнаюся, що й я «по молодості, по дурості» двічі схибив в очах Бориса Миколайовича. Він навіть наказав мені збирати речі й забиратися з табору геть. Та потім передумав і таки дав мені останній, третій, шанс. І тут вже я не зрадив його довіри. Протягом 1980 р. він призначав мене начальником розкопок кургану, надавав людей. Я мав вести польовий щоденник, робити креслення кургану, поховань. Борис Миколайович довіряв мені, ділився потроху своїми думками (взагалі-то він був доволі скупий на якісь одкровення та спогади), радив, пояснював. Він хотів, аби я вступив до аспірантури, пропонував свою допомогу у виборі теми для захисту. На жаль, мій від'їзд до Ташкента 1984 року за родинними обставинами перешкодив цим планам...

Свободи заради - на барикади!

Коли Україна 1991 р. здобула незалежність, він радів цьому, як дитина. Більше того - був в ейфорії. Мені розповідали, що на своєму вагончику Мозолевський хутко намалював величезний тризуб, а ще на його прохання пошили синьо-жовтий прапор, який відтепер гордо майорів у таборі експедиції. Того не-забутнього дня, 24 серпня, він поїхав до Орджонікідзе і три дні не повертався. Коли це бачать: під барабанний бій і страшенний гуркіт до табору урочисто входить колона демонстрантів (наче на параді). А це Борис Миколайович організував людей, що пішки подолали шлях у 10 км від міста до с. Шолохове, біля якого й стояв табір. Він казав: «Якщо треба, заради свободи піду на барикади». І я знаю - то були не порожні слова.

Він завжди був великим патріотом, втім, ніколи цим не хизувався і не нав'язував оточенню власних думок. Він один серед нас розмовляв рідною українською мовою - до того ж, мовою вишуканою, літературною, яка з його вуст просто полонила слухача. А я, вихованець совєцької школи, та ще й після Колими, тоді ще не замислювався про такі речі, як приналежність до свого етносу, свого народу, повага до його мови, гордість за те, що ти є саме українець, а не будь-хто інший.

І ще. Востаннє я бачив його улітку 1990-го, коли прилетів із Ташкента до Києва і зайшов у гості. Родина Мозолєвських мешкала на «Теремках», а двері мені відчинила Віра Данилівна - справжній друг та янгол-охоронець Бориса Мозолєвського. Зустріч була дуже теплою, а він пригощав мене шампанським... власного виробництва. Річ у тім, що мешкали вони на третьому поверсі звичайної багатоповерхівки, та він і тут посадив під вікнами виноградну лозу, що плелася аж до його балкона. Зібрав урожай, а з нього зробив домашнє винце (до речі, дуже смачне), яке й називав жартома «шампанським». Так от за келихом цього напою раптом питає: «Як там Ташкент?» (я, до слова, запрошував його приїхати в гості, та, на жаль, не склалося). Кажу: «Та нівроку». Тоді він знову: «Васько, а ти вивчив узбецьку мову?» «Ні, не вивчив, хіба трохи слів, щоб скупитися». А він тоді: «Василію, треба знати мову тієї держави, в якій ти мешкаєш». І тоді я відчув, що коли ти не вивчив чужої мови - це сором і неповага до того народу, а коли ти не хочеш знати мови свого народу, своєї рідної мови - то це вже ганьба. Можливо, саме тоді, під впливом тих простих слів я й відчув себе українцем. Зрештою, маючи перед собою такий взірець українства, як сам Борис Миколайович, дивно, що я не дійшов до цього раніше...

13 вересня 1993 року його не стало. Буквально перед цим нам з дружиною телефонували друзі з України, аби повідомити, що Борис Мозолєвський перебуває в край важкому стані і треба збирати гроші на його лікування. Гроші зібрали, та, на жаль, було вже пізно. Хвороба перемогла. Що ще можна додати? Маю велику надію, що світла душа його блукає десь тут, поруч, у безкраїх степах його любої Скіфії. І ще. Ні до, ні після знайомства, ані після його смерті (а вже минає тринадцятий рік, як він пішов від нас) я не зустрічав (та, мабуть, вже й не встріну) такої надзвичайної людини, такої яскравої особистості, яким був Борис Миколайович Мозолєвський. Боні М, Буся, «нащадок французьких королів»...

Пройшли шляхами ураганними,
Звели із попелу життя.
А степ все світиться курганами
Й не дозволяє забуття.

Козацька вежа, 2010 - 30 січня (№ 4), 4 лютого (№ 5), 13 лютого (№ 6)

Переведення в електронний вигляд: Волкова К.Ф.

Джерело: Співець скіфського степу / Упорядник П.К. Ганжа. - Нікополь : СПД Фельдман О.О., 2011. - с. 50-61.

На нашому сайті Ви можете дізнатися більше про Мозолєвського Бориса Миколайовича:

- [Мозолєвський Борис Миколайович \(1936-1993 рр.\)](#)

[У разі використання матеріалів цього сайту активне посилання на сайт обов'язкове](#)